ՀԱՅԿ–ԸՆԹԻՒ ԷՎԳԷԼ–23–ԱԼԱԹԱՐԳԻՐ

ԱԼԱՖԱՆԿԱ–28–ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ–1861

ՏՕԳՈՒՕՐՈՒՆՃՈՒ–ՍԷՆԷ ՆՈՒՄԵՐՕ–413–ՃՈՒՄԱՆ ԷՐԹԷՍԻ–16–ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ–1861

ՄԷՃՄՈՒԿԱՑԸ

ՀԱՅԱՏԻՊ

Իշխող. Սէճմու

մը խոսեցուցին։ Մինչեւ մեր Յարգելի Հայրենակիցները, որոնք Գերագոյն Դատարանի Նախագահ Պարոն Գարեգին Ֆրանգուլեանի գլխաւորութեամբ Հանրային Դատախազ Պարոն Գարեգին Ֆրանգուլեան, Դատաւոր

վէ պու մագուլէ ինթիխապէրատէ էօ թէ ամէն պէրու պուլունա կէլանէրին տէ ֆթէրինէ տախի միւրաճաաթ գը ընարագ, անա թաթպիգէն զնքը օ ընան Գուստա Խաթրիգինին ինթիխապընակ պուլունաճագէր պիլիթ թիֆագ գարարլաշարբրլուպ, հէման ինճրայի իգթիզասը իլէ օրթատա օ ան գիսլուգալ վէ միւշքիւլաթըն սէ բիյան բէֆ վէ իզալէսինէ հիմմէթ խ լէմէլերի սիյագընտա թէգքերէի միւ հիպպի թէրգիմ գըրընաը։»

ՖԻՅ Ղ ԻԵՊԻ-Լ ԷՎԷԼ ՀՀՈՒ

Մէսմաւիմիզէ կէօրէ սեպտեմ բեր 2 ճումա երթէսի կիւնիւ Խաթ բիգ և ֆէնտի ձէնտալէրինին թէգքէ բէյի մախսուսէսի իլէ իբի մէճլիս ա զալէրի Խաթրիբիանէյէ ճէլալ վէ տա վէթ օլունուպ, էմնամէյի սամի գը բաէթ իթթիբէրբէք։ Գուստա Խաթրի գի ինթիխապը իչիւն մէճլիսի ումու մի թէշքիլինին թէրթիպի մէճլիսէ թէքլիֆ օլունմուշ իսէ տէ, ազայի մէճլիսէրին պիր գըսմը Սահմանադ բուլի թէրթիպի տախիլինատէ պուլունան ազալէրին ճէլալ օլունմասընը վէ օլ տէֆթէրէ միւրաճաաթ գըլընմասընը իարար իլէ միշէր տիր։ տիկէր գըսմը տախի էմնամէնին ահքեամինա թաթպիգէն էօթէտէն պէրու պուլ մագուլէ ինթիխապէրատէ պուլունան զաթլարընն տէֆթէրինէ միւրաճաաթ օլունմասընը սէրա ու պէյան իլէ միշէր։ պու ճիհէթ իլէ միւվաֆագաթ հասըլ օլմասընդան, պիլագարար մէճլիս տաղընմըշ տըր։

Կէչէն բէնշէմակ կիւնիւ տախի, միլլէթին բուհանի վէ ճիմանի մէճ լիսի ազալարը, Խարիճիյէ վէքիլի Մեհէմմէտ Ղէմիլ պէյ հազրէթլէրինին տահիլանէլէրինէ տավէթ պույրուլ մուշլար իսէ տէ, միրի միւշարալէս հին թէքլիֆ վէ նասիհաթը իւղէրի նէ տախի իթթիֆագ հասըլ օլմայա բագ, մէսէլէ եինէ էվվէլքի հալինատէ գալմըշ կիպի իշլեթիլմիշ տիր։

Միլլէթին շու հալինէ նազարէն, աշքեար կէօրիւնիւր քի հալա պիր թէրաֆ օ պիր թէրաֆա զալէպէ իթմէք էֆքեարընտա տըր։ Ընմի պիր խաթա, քի շիւպհէսիզ ուզուն վա գըմ միլլէթ ագապէսինի չէքէճէք տիր։ Այա պիզ պիր չէյ պիլմէյիզ։ Եա տա օ տուր քի, մուէպպէտէն պիր թէրաֆին օ պիր թէրաֆա զալէպէ խէճէյի եօք տուր։

Պունուն էյիսի իթթիֆագ տըր։ վէ իթթիֆագ իսէ իքի թէրաֆին տախի պիր մուգապէլէ ֆէտաքէարլը զը իլէ հասըլ օլուր։ Միլլէթի սէվէն օ տուր քի, պունա տէկալէթ խաէր, վէ պունատան տրշարը օլան թէտպիր, նասիհաթ, իլան, բէսալէ վէ հէր նէ վի մուամէլէ միլլէթ պէյնինատէ տէր քեար օլան մուպայէնէթի տրթըր մագատան պաշգա պիր չէյ միւֆիտ օլմազ։

Պու տէֆա Բալաբ վէ Բիւրտիսթան Ընաչնորդու Տիգրանեան Սկրտիչ վարդապետին սէմէրէի հիմ մէթի իլէ, Բալաբատա կիճէլի կիւնտիւզ իւ պիր մէկթէպ իհսան օլունմուշ օլուպ, լիսանը Լրմէնիատէ օլան իրանամէսի իֆթիխարէն զազէթա միզա տէրճ օլունուր։

Խոհիպի մումայիլէյհին, էնվալը միշքիլաթէ թէհամիւլ վէ մուգա վէմէթ իսէրէք, պու ումուրու խայրիյէյէ տէսթրէս օլմասը, պէյն էլ միլլէթ գատրինի թէրֆի վէ նամը նամիսի իսայրիսանը միլլէթ ճէրի տէսինէ մուէպպէտէն սէպթ վէ գայա իսէճէք տիր։

Բէզալիք պիր միւտաէթատէն պէ բու իւղերլէրինէ պունճա շիտտէթլէ իթթալէի լիսան օլունան բուհանի կիւ բուհի տախի, բէֆիգլէրինին պու է սէրինատէն մէմնուն վէ միւֆթէխիր օլմալէրի մէմնուլ տուր։

Պու իլանամէ իլէ պազը բէսիմէր տախի կէլմիշ օլուսզաս մէսմուիմիզ օլմուշ իսէ տէ էլիմիզէ վասլ օլմամըշ տըր։

Իշթէ իլանամէյի մէզքիւրիւն Ընմէնիճէ սիւրէթի։

Ամբիք մանկունք քաջին Հայկայ ելէք յասպարէզ։ մանէք յայս նոր իմաստութեան ցանկալի պարտէզ։

ՀՐԱՒԷՐ

ՆՈՐԱՀԷՆ ՎԱՐԴԱՐԱՆԻՍ

ՍՐԲՈՅՆ ՄԵՍՐՈՎՊԱՅ

Ի ՎԱՆՍ ՔԱՂՑՐԱՀԱՅ ՀԱՅ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՈՐ Ի ԲԱԼՈՒ։

Արդարեւ՝ Վանիցս անուանը Քաղ. բահայեաց ըլլալով, ահա այսօր քաղցր ակամբ նայելով, Սրբազան Մեսրովպ Հայրերնուս անուամբ զհինաւուրց, (ըստ աւանդութեան նախնեաց) խանգարուած վարժարանը, ըստ կարգ ղութեան տեղւոյս վերստին կը կանգնէ, ու կընորոգէ պայծառ կարգ ու կանոնով. որով կը յայտնէ իր սրտի ազգասիրական ոգւոյն եռանդոտ սէրը ու փափաքը բոլոր աշխարհի և իւր Ազգայնոցը։ Ուստի այս միջոցիս, Ս. Մեսրովպ ինքնին իր խոր շնորհն եղած ու կանգնած իրեն զուտ ակներուն ձեռքէն բռնած կը հարցունէ. Ո՞վ հայ կազանց մանկունք, ուր են ձեր շքեղաշուք փառքերուն հանդէսները. Ո՞ւր են ձեր իմաստաբուղխ Աստուածային շնորհօք լցեալ հռետորները։ Ո՞ւր են ձեր ազգասիրական ոգւով վառեալ բանին կենաց քարոզող շնորհալի բարեխնամները. որ ժամանակ մի իրենց Աստուածային շնորհաց ճառագայթները սիրելիքիս շրջապատները կը շողշողար և կը ցոլանար. Ասանք ուր մնացին և ուր գնացին, որ այժմ անյայտ եղեր են։ Արդ կուզէք գիտնալ ու իմանալ ձեր նախնեաց փառքերը, ու տեսնալ վայելելանոնց հանգէսները. Տուէք ձեռքերնիդ ինծի ու հրամեցէք Ի քաղցրահայեաց Վանս որ ի Բալու, ուր որ ձեզի պիտի ասրվեցունէ զանազան ազատական արհեստներով, գիտնալ ձեր նախնեաց շքեղ փառքերուն հանդէսները։

Տէ հրամայեցէք սորվելու, նախ՝

1 Բերականութիւն.
2 Ճարտասանութիւն.
3 Տրամաբանութիւն.
4 Թուաբանութիւն.
5 Աշխարհագրութիւն.
6 Բաղաքավարութիւն.
7 Քրիստոնէական վարդապետութիւն.
8 Հայոց պատմութիւն.
9 Դաշղիերէն.
10 Տաճկերէն.
11 Լու ձայնուոր։

ՊՍԱՒ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

Տաճկերէն և Դաշղիերէնի դասապետութիւնը Սեպտեմբերին 1ին իսկի։

Լու այս վերոյիշեալ ազատական արհեստներէն ի զատ, մաքուր նիւթական արհեստ մ՚ալ գրուելցաւ հոս որ ազգայքը. վարժարանէն ելածնուն ատենը, իրենց դիւրին ապրուստմը արհեստ ալ ձեռքերնին պատրաստ ունենան, որ է դերձակութիւն այսինքն թերզիութիւն, որ է լաթեղէն ձեւելն և կարելը։ Լու աս վարժարանս երկու գլխաւոր կանոն ունի ներքին և արտաքին։

Արտաքին կանոնք.

Կանոն. Ա. վարժարանս եկողն պէտք է որ գրել կարդալ գիտցած ըլլայ, որ եկածին պէս քերականութիւն դաս առնէ պիտի։

Կանոն Բ. պէտք է որ եկողները մէկ անկողին մէկ բարձ երկու ձեռք լաթեղէն այսինքն շամաշիր, մէկ հագգայ ասպօն պէտք է հետերնին բերեն. իրենց մաքրութեանը համար որ ութը օրը անգամ մի լաթերնին, տան և հինգ օրը անգամ մի գլուխնին և վրանին լուացուի։ Կանոն Գ. ազայք օրը երեք անգամ, այսինքն, նախաճաշիկ, կէս օր, և երեկոյի ընթրիս անխափան պիտի կերակուր ուտեն. ասոնց համար յատուկ աշճիի, և լուաց ընողի և այլ պահապան սպասաւորաց զանազան ծախք ու մասրաֆներ ըլլալուն համար, և մանաւանդ գրքի, թղթի, մելանի գրչի և այլն. վասնորոյ հիմիկու հիմայ մէկ թէթեւ տարեկան տուրք մի տղոց համար որոշուած է, որ եկող ազան իւր հետը պիտի բերէ. և այս տուրքն ալ երկու տեսակ է։ Որովհետև Վանիցս վիճակի ժողովուրդը վանքիս տարեկան պտղի և այլ իրաւունքներ կուտան և միշտ օգնութիւն կ՚ընեն, անոր համար վիճակէն եկող ազան 200 ղուռուշ պիտի բերէ. և վիճակէս դուրս եկող ազան 400 ղուռուշ պիտի բերէ հետը. բայց այս տուրքը ամէնքդ ալ դիտէք շատ թեթեւ բրլալը, ինչու որ 400 ղուռուշ տարեկանը օրը 45 փարայ կուգայ. մէկ ազայ մի օրը 45 փարայով ամենեւին իսարք չընելը յայտնի է։ Իսկ վարժարանի հիմակու հիմայ իւր սրտի խղճ ու փափաքը՝ իւր սիրելի ազգայնոց մանկտիքը ժամառաջ հաւաքել, և գիտութեան ու իմաստութեան ճաշակը իմացուցանել է անոնց։ Կանոն Դ. վարժարանիս մէջ ազգս համար ժամանակ չը որոշեցինք որչափ մնալնին, բայց տարի մի մնալը յայտնի է. որովհետև տարեկան տուրքը կանխիկ (փէշին) պիտի տայ, անոր համար տարի մի հարկաւ պիտի մնայ. անկից եւեւ ազգս՝ ու անոնց տիրոջը կը յանձնենք, ուզեն նէ որչափ կամենան կարեն մնալ. որչափ շատ ժամանակ մընան այնքան շատ ուսմունքներ պիտի սորվին. ու պիտի քաջ իմանան ու գիտնան, քրիստոնէութեան զօրութիւնը, ազգութեան պատիւը, ու մարդկութեան պարտքը. որ աս երեքին գիտութիւնովը կրնայ մարդս կատարեալ մարդ. քանի որ մարդ մը այս երեքը լաւ մի չի գիտնար, կատարեալ մարդ չէ. Քրիստոնէութիւն, Ազգութիւն, Մարդկութիւն։ Վասնորոյ, վարժարանս հոգւոյ ճիգը կը թափէ նախ սորվեցունել ազգս, թէ ինչ է Քրիստոնէութիւնը ու անոր զօրութիւնը, ինչ է Ազգութիւնը ու անոր յարգ ու պատիւը, ինչ է Մարդկութիւնը ու անոր պարտք ու պատշաճը։

Անամ աղօթարար հաստատութեան վարժարանիս խոնարհ ծառայ Սկրտիչ վարդապետ Տիգրանեան Ընաչնորդ Բալուայ և Քիւրտիստանու.

Ի Վանս Հրատարակութեան գերապատիւ Խորասանճեան հանգուցեալ Պետրոս Էմիրայի, որ Ի Վանս Բալուայ։

1861. Մայիս. 20.

Յետ այսորիկ յունիս 20 Քիւրտիստան երկիրը պիտի մտնեմք եթէ Տէր յաջողեսցէ մեզ։

Բայց Ղար սանճագ երկրի Հայ ազգը շատ նեղութեան մէջ է, որոց նեղութիւնը յետ այսորիկ պիտի իմանայք Հրաւէր այցելութեան Հայոց գրին միջոցաւ։

Ընթանէյէ Ֆրանսրդ սէֆիրի նատպ ու թային օլունան Մարգի որ Մութիէնին կելէճէք ճիւմա իրթէսի վէ ետ բազար կիւնիւ վիւրուտ իսէճէյի իշլեթիլմիշ տիր։

— Միատամ գայիմմագամը Միլթիատիս Ընրիսթարքի պէյէ, իքինճի ռիւթպէտէն Մէճիտիյէ նիշանը զնշանը իւթա պույրուլմուշ տուր. վէ պէշ տալթը Միատամ գօճապաշիլարընա տախի իւշլիւնճիւ, տէօրտիւնճիւ վէ պէշինճի ռիւթպէտէրէն Մէճիտիյէ նիշանը վէրիլմիշ տիր։

— Պերլինատէ օլան Մեհէմմէտ Ռիշտի բաշա հազրէթլէրինին կէօզէրի թէքմիլէն էյի օլմուշ օլասուզուն տան, մումայիլէյհին եագընտա Ընթանէյէ ավտէթի մէմուլ օլունմագտա տըր։

Ընրոբատա հազրճընրն պիրի շու ֆէնտ իլէ, էսկի բանթալօնլարը ազը պահա իլէ սաթա պիլմիշ տիր. հէր էսկի բանթալօնուն ճէպինէ, իչի պօշ քեահատլար տօլու պիրէր էսկի ճըզ տան գօմուշ։

Բանթալօնու էօչիւնէն, կիսինտիքտէ ճէպատէ պիր ճրզտան օլուզունու ֆէհմ իտէր, վէ զանն իտէր քի, բանթալօնու հազրճըցա սաթան ճէպինտէ պիր ճրզտան ունութմուշ քի իչինտէ պանդնօթ ֆիլան օլապիլիր. իմամի բանթալօնու ալան, հազրճը հէր նէ տէրսէ հէմէն ալըպ սըշարը չըդմայա պադար, վէ ալչաբը չըդտրգտա, իկք իչի ուսուլ իլէ պիր թէրաֆա չէքիլիպ, ճրզտանը էօգլամագ օլուր, վէ օ վագըթ պուտանարզընը ֆէհմ իտէր. ըստքին չի ֆայատ քի, սիւքքեանճրըար, տիւքքեանատան տրշարը չըդան մագի պիր տախի կէլիսէ տրմազտար։

Թիւ-Ռիւ-ն Իլդեին մաղրրաթը։

Թիւթիւն իչմէք տաէթի տիւնեատա կիւն պէ կիւն չօղալուպ գարը վէ էրքէք հեր ճինս ինսանա եայըլմագտա տըր. հէլէ Ընրոբատա թիւթիւն մահսուլու օլան մէմլէքէթլէր. մահսուլարը իլէ իտարէ օլամայրպ, տրշարբատան տախի թիւթիւն ճէլգիկ նէ մէճմուր օլմագտա տըրըր։ Վէ զալնք Ամերիգատա տախի պու հալ միւշահէտէ օլունմայա պաշլամըշտըր, Լէնի Ամերիգանը թիւթիւն մահսուլու Ամերիգայը իտարէ իսէմէմէ տէր։

Պիր Ինկիլիզին հիսապը իւզրէ, Ինկիլթէրրատա օն միլիոն ատամ նէ գատար էքմէք եէրսէ, Ամերիգատա տախի թիւթիւն իչէնլէր օ գատար թիւթիւն սարֆ իսէրլէր։

Ինկիլթէրրատա քի թիւթիւն չըգմայ, սէնէ պէ սէնէ Ամերիգատան օնպէշ միլիոն քիլօկրամ, (օն իքի միլիոն օգգա) թիւթիւն սաթըն տըր, վէ օն սէնէսէն պէրու պունա պիր չարիսէք տահա զամմ օլունուս։

Համպուրկ շէհրինատ քի, եիւղէլլի պին նուֆուս վարտը, էէվմիկ գըրդ պին սիկար սարֆ օլուր։ Տանիմարգատա սարֆ օլան թիւթիւն, ատամ պաշընա իքի քիլօկրամ իտէր. եանի ատամ պաշընա ալթը եիւզ էիրմիպէշ տիրհէմ։

Ֆիլիմինքտէ տահա զիատէ տիր։ Ըսմթրիատա տախի թիւթիւն թարլալարը իքի եիւզ պին տէօնիւմտէն զիատէ էէր թութմուշտուր,

1854 սէնէսինտէ պիւթիւն տիւնեատա սարֆ օլունան թիւթիւն իքի եիւզ էլլի իւչ միլիոն քիլօկրամ հիսապ օլունուր եանի ատամ պաշընա 250 կրամ, (80 տիրհէմ)։

Մալիմ տիւր քի, թիւթիւնատէ պիր ճինս զէհիր վարտը քի Ինգլթէրրա պիր օլունուր, վէ պիր գաչ տամ լասը ատամը անինտէ էօլտիւրիւր. եիւզ տիրհէմ թիւթիւնատէ ագալի իւչ տիրհէմ Ինգլթէրրա վար տըր։ Վէ հիսապ օլունմուշ տուր քի թիւթիւն իչմէք վասէթասը իլէ ինսանլար սէնէտէ պու զէհիրտէն ագալի պէշ եիւզ պին օգգա չէյ եուտարլար։

Ֆրանսատա քի, թիւթիւն պէյլիք տիր, պունու գլըպ թէրպիյէ իտիպ, թարթըպ վէ քէհատարա իսթիֆ իթմէք վէ սաթմագ իչիւն էլլի պին մէմուր իսթիխատամ օլունուր։

Թիւթիւնիւն սրհհէթէ օլան մուխաթարասը զայէթ պէօյիւք տիւր, վէ օ գատար պէօյիւք տիւր նէ գատար քի իչէն թաղէ, նազիք, վէ սինիրի զայիֆ իսէ։

Թիւթիւն իչէնլերատէն ֆիքր քէս կինլիյի եավաշ եավաշ մահվ օլուր. չիւնքի թիւթիւն ճիւմլէտէն զիյատէ ինսանան պէյնինէ թէյսիր իսէր, ինսանա թէմպէյլիք վէրիր, վէ սինիրլէրէ կէվշէքլիք հասըլ իսէր, պիր քէրէ սինիրլէր պօզուլտուզ հալատէ արթըգ էօմրիւն հեր մուամէլաթընա սէքթէթ կէլէ ճէյինէ շիւպհէ եօգտուր։

Շիմտիյէտէք եազըլան Ընրոբաբլար իչիւն տիւր քի, չօգլուգ քեհատա եաբրլան սիկարա իչմէյիպ, թիւթիւնատէն սիկարա իչէրլէր։ Պու թէրաֆտա իսէ, քէհատ սիկարալար իչէրլէր, վէ պու ատի թիւթիւնատէն պէշ գաթ տահա զէհիրլի տիր։

Ընի քէհատարտա, Ֆլոր մինասիպէթի իլէ օլան զէհիր թիւթիւնատէն պէշ գաթ զկյատէ տիր, վէ հեր հէքիմ շիւպհէսիզ շահատէթ իսէճէք տիր քի, իւշ տէմէսի օն բարա տէյի սաթրլան սիկարա քէհատարը պաշգա պիր շէյ տէյիլ տիր իլլա ատէթա զէհիր։ Վէ Ընրոբատա օլան մէմուլ իթմէյիզ քի, հիւքիւմէթ օ քէհատարը սաթմայա բուիսաթ վէրսին։

ԳՈՒՆԱՅԻՆ ԳՆԱՑՈՒՄՆԵՐ

Ամսական գնացուցակ Հայաստանի գլխավոր գյուղատնտեսական կայանների կողմից հավաքագրված տվյալներով։

Գյուղատնտեսական մթերքներ	Չափը	1961 թվականի հոկտեմբեր	նոյեմբեր	դեկտեմբեր	հունվար	փետրվար	մարտ	ապրիլ
Ալյուր	1 կգ	18	18	18	18	18	18	18
Հաց	1 կգ	12	12	12	12	12	12	12
Կարտոֆիլ	1 կգ	3	3	3	3	3	3	3
Սոխ	1 կգ	4	4	4	4	4	4	4
Գազար	1 կգ	4	4	4	4	4	4	4
Կաղամբ	1 կգ	4	4	4	4	4	4	4
Խնձոր	1 կգ	12	12	12	12	12	12	12
Տանձ	1 կգ	12	12	12	12	12	12	12
Դեղձ	1 կգ	12	12	12	12	12	12	12
Խաղող	1 կգ	12	12	12	12	12	12	12
Կարագ	1 կգ	60	60	60	60	60	60	60
Ձու	10 հատ	12	12	12	12	12	12	12
Գինի	1 լիտր	8	8	8	8	8	8	8
Գինի	1 լիտր	10	10	10	10	10	10	10
Գինի	1 լիտր	6	6	6	6	6	6	6
Գինի	1 լիտր	8	8	8	8	8	8	8
Գինի	1 լիտր	10	10	10	10	10	10	10
Գինի	1 լիտր	10	10	10	10	10	10	10
Գինի	1 լիտր	6–10	6–10	6–10	6–10	6–10	6–10	6–